

EUROOPAN UNIONIN JA
SEN JÄSENVALTIOIDEN SEKÄ
FILIPPIINIEN TASAVALLAN
KUMPPANUUTTA JA YHTEISTYÖTÄ KOSKEVA
PUITESOPIMUS

EUROOPAN UNIONI, jäljempänä 'unioni',

ja

BELGIAN KUNINGASKUNTA,

BULGARIAN TASAVALTA,

TŠEKIN TASAVALTA,

TANSKAN KUNINGASKUNTA,

SAKSAN LIITTOTASAVALTA,

VIRON TASAVALTA,

IRLANTI,

HELLEENIEN TASAVALTA,

ESPANJAN KUNINGASKUNTA,

RANSKAN TASAVALTA,

ITALIAN TASAVALTA,

KYPROKSEN TASAVALTA,

LATVIAN TASAVALTA,

LIETTUAN TASAVALTA,

LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,

UNKARIN TASAVALTA,

MALTA,

ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,

ITÄVALLAN TASAVALTA,

PUOLAN TASAVALTA,

PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA,

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen sopimuspuolet, jäljempänä 'jäsenvaltiot',

sekä

FILIPPIINIEN TASAVALTA, jäljempänä 'Filippiinit',

jäljempänä yhdessä 'osapuolet',

OTTAVAT HUOMIOON osapuolten perinteiset ystävällismieliset suhteet sekä niitä yhdistävät läheiset historialliset, poliittiset ja taloudelliset siteet,

KATSOVAT, että osapuolten keskinäisten suhteiden kokonaisvaltaisuus on erityisen tärkeää,

KATSOVAT, että tämä sopimus muodostaa osan osapuolten välisiä laajempia suhteita, jotka perustuvat muun muassa sopimukseen, joissa molemmat osapuolet ovat sopimuspuolia,

VAHVISTAVAT osapuolten sitoutumisen kunnioittamaan demokratian periaatteita sekä ihmisoikeuksia sellaisina kuin ne vahvistetaan Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja muissa asianmukaisissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, joiden osapuolia ne ovat,

VAHVISTAVAT sitoutumisensa oikeusvaltion ja hyvän hallintotavan periaatteisiin ja toiveensa lisätä kansojensa taloudellista ja sosiaalista edistymistä,

VAHVISTAVAT haluavansa lisätä yhteistyötään kansainvälisen vakauden, oikeuden ja turvallisuuden alalla kestävänsä sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen edistämiseksi, köyhyyden poistamiseksi ja vuosittain asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi,

KATSOVAT, että terrorismi on uhka kansainväliselle turvallisuudelle, ja haluavat tiivistää vuoropuheluaan ja yhteistyötään terrorismin torjunnassa ottaen täysimääräisesti huomioon Yhdistyneiden kansakuntien (YK) maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen strategian ja asiaankuuluvat YK:n turvallisuusneuvoston asiakirjat, erityisesti päätöslauselmat 1373, 1267, 1822 ja 1904,

ILMAISEVAT täyden sitoumuksensa ehkäistä ja torjua terrorismin kaikkia muotoja sekä kehittää tehokkaita kansainvälisiä välineitä sen kitkemiseksi,

KATSOVAT, että ollakseen tehokkaita terrorisminvastaisten toimien ja ihmisoikeuksien suojelun olisi täydennettävä ja vahvistettava toisiaan,

TUNNUSTAVAT, että on välttämätöntä lujittaa ja lisätä yhteistyötä huumausaineiden väärinkäytön ja huumausainekaupan torjumiseksi, sillä ne muodostavat vakavan uhan kansainväliselle rauhalle, turvallisuudelle, vakaudelle ja taloudelliselle kehitykselle,

OTTAVAT HUOMIOON, että kaikkein vakavimpia kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vastaisia rikoksia, kansanmurhia ja muita ihmisyyttä vastaan tehtyjä rikoksia ei saa jättää rankaisematta ja että syytteen nostaminen näistä rikoksista on varmistettava kansainvälisen rauhan ja oikeuden vahvistamiseksi,

KATSOVAT, että joukkotuhousoseiden ja niiden kantolaitteiden leviäminen on merkittävä uhka kansainväliselle turvallisuudelle, ja haluavat vahvistaa vuoropuheluaan ja yhteistyötään tällä alalla; katsovat, että YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1540 yksimielinen hyväksyminen korostaa koko kansainvälisen yhteisön sitoutumista joukkotuhousoseiden leviämisen torjuntaan,

TUNNUSTAVAT, että pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton kauppa, huono hallinnointi, riittämättömästi turvatut varastot ja valvomaton leviäminen ovat edelleen vakava uhka kansainväliselle rauhalle, turvallisuudelle ja kehitykselle,

TUNNUSTAVAT Euroopan talousyhteisön ja Kaakkois-Aasian maiden liiton (ASEAN) jäsenmaiden välillä 7 päivänä maaliskuuta 1980 tehdyn yhteistyösopimuksen ja sen myöhempien liittymispöytäkirjojen tärkeyden,

KATSOVAT, että on tärkeä lujittaa osapuolten nykyisiä suhteita niiden keskinäisen yhteistyön lisäämiseksi, ja haluavat yhdessä vakiinnuttaa, syventää ja monipuolistaa suhteitaan molemmille tärkeillä aloilla tasavertaisesti, syrjimättömästi, luonnonympäristöä suojellen ja molemminpuoliseksi eduksi,

TUNNUSTAVAT Kaakkois-Aasian valtioiden liiton ja Euroopan unionin välisen vuoropuhelun ja yhteistyön tärkeyden,

ILMAISEVAT täyden sitoumuksensa edistää kestävästä kehityksestä, ympäristönsuojelusta ja tehokasta yhteistyötä ilmastonmuutoksen torjumiseksi,

KOROSTAVAT oikeuden ja turvallisuuden alan yhteistyön lisäämisen tärkeyttä,

VAHVISTAVAT sitoutuneensa kokonaisvaltaiseen vuoropuheluun ja yhteistyöhön, joilla pyritään edistämään muuttoliikettä ja kehitystä, sekä kansainvälisesti tunnustettujen työelämän ja sosiaalisten normien tehokkaaseen edistämiseen ja täytäntöönpanoon,

TOTEAVAT, että tämän sopimuksen ne määräykset, jotka kuuluvat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kolmannen osan V osaston soveltamisalaan, sitovat Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Irlantia erillisinä sopimuspuolina tai vaihtoehtoisesti osana Euroopan unionia Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyn, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan mukaisesti. Sama koskee myös Tanskaa mainittuihin perussopimukseen liitetyn, Tanskan asemaa koskevan pöytäkirjan mukaisesti,

TUNNUSTAVAT, että osapuolet pitävät tärkeinä etenkin Maailman kauppajärjestön (WTO) perustamissopimukseen sisältyviä kansainvälistä kauppaa koskevia periaatteita ja sääntöjä sekä tarvetta soveltaa niitä avoimesti ja syrjimättömästi,

VAHVISTAVAT toiveensa lisätä osapuolten välistä yhteistyötä yhteisten arvojen pohjalta molemminpuoliseksi eduksi ja alueellisesti toteutettujen toimien mukaisesti,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSASTO

LUONNE JA SOVELTAMISALA

1 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

1. Demokratian periaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, sellaisina kuin ne vahvistetaan ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja muissa asiaankuuluvissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat, sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen ovat kummankin osapuolen sisä- ja ulkopoliitiikan perusta ja olennainen osa tätä sopimusta.
2. Osapuolet vahvistavat yhteiset arvonsa sellaisina kuin ne esitetään Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjassa.
3. Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa edistämään kestävästä kehityksestä, tekemään yhteistyötä ilmastonmuutoksen asettamiin haasteisiin vastaamiseksi ja edistämään kansainvälisesti sovittujen kehitystavoitteiden, mukaan luettuina vuosittain asetettavat tavoitteet, saavuttamista.
4. Osapuolet vahvistavat sitoutumisensa hyvän hallintotavan periaatteeseen.

5. Osapuolet sopivat, että tähän sopimukseen perustuva yhteistyö on niiden kansallisten lakien, sääntöjen ja määräysten mukaista.

2 ARTIKLA

Yhteistyön tavoitteet

Lujittaakseen kahdenvälisiä suhteitaan osapuolet käyvät kokonaisvaltaista vuoropuhelua ja lisäävät yhteistyötä kaikilla tämän sopimuksen mukaisilla molemmille osapuolille tärkeillä aloilla.

Tavoitteena on erityisesti

- a) kehittää poliittisia sekä sosiaali- ja talouskysymyksiä koskevaa yhteistyötä kaikissa sopivissa alueellisen ja kansainvälisen tason yhteyksissä ja organisaatioissa,
- b) aloittaa yhteistyö terrorismin ja kansainvälisen rikollisuuden torjumiseksi,
- c) aloittaa ihmisoikeuksia käsittelevä yhteistyö ja kansainvälisesti tärkeiden vakavien rikosten torjuntaa koskeva vuoropuhelu,
- d) aloittaa yhteistyö joukkotuhoaseiden, pienaseiden ja kevyiden aseiden leviämisen estämiseksi sekä rauhanprosessien ja konfliktien ehkäisyn edistämiseksi,
- e) aloittaa yhteistyö kaikilla molemmille osapuolille tärkeillä kaupan ja sijoitustoiminnan aloilla kaupp- ja sijoitusvirtojen helpottamiseksi ja kaupan ja sijoitusten esteiden poistamiseksi WTO:n periaatteiden sekä nykyisten ja tulevien EU:ta ja ASEANia koskevien alueellisten aloitteiden periaatteiden mukaisesti,

- f) aloittaa yhteistyö oikeuden ja turvallisuuden alalla, mukaan luettuna oikeudellinen yhteistyö seuraavilla aloilla: laittomat huumeaineet, rahanpesu, järjestäytyneen rikollisuuden ja lahjonnan torjunta, tietosuojat ja pakolaiset ja maansisäiset pakolaiset,
- g) aloittaa yhteistyö muuttoliikkeen ja merityön alalla,
- h) aloittaa yhteistyö kaikilla muilla molemmille osapuolille tärkeillä aloilla, joihin kuuluvat erityisesti työllisyys- ja sosiaaliasiat, kehitysyhteistyö, talouspolitiikka, rahoituspalvelut, verotusalan hyvä hallintotapa, teollisuuspolitiikka ja pk-yritykset, tieto- ja viestintäteknikka (information and communication technology, ICT), audiovisuaaliala, viestimet ja multimedia, tiede ja teknologia, liikenne, matkailu, koulutus, kulttuuri, kulttuurien ja uskontojen välinen vuoropuhelu, energia, ympäristö ja luonnonvarat ilmastonmuutos mukaan luettuna, maatalous, kalastus ja maaseudun kehittäminen, alueellinen kehittäminen, terveys, tilastointi, katastrofiriskien hallinta ja julkishallinto,
- i) lisätä kummankin osapuolen osallistumista osa-alueellisiin ja alueellisiin yhteistyöohjelmiin, joihin toinen osapuoli voi osallistua,
- j) kohottaa Filippiinien ja Euroopan unionin asemaa ja profiilia,
- k) edistää kansalaisten keskinäistä ymmärtämystä sekä vilkasta vuoropuhelua ja vuorovaikutusta järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan kanssa.

3 ARTIKLA

Yhteistyö alueellisissa ja kansainvälisissä järjestöissä

Osapuolet jatkavat näkemysten vaihtamista ja yhteistyötä alueellisen ja kansainvälisen tason yhteyksissä ja organisaatioissa, joista mainittakoon Yhdistyneet kansakunnat ja Yhdistyneiden kansakuntien erityisjärjestöt ja elimet, kuten YK:n kauppaja kehityskonferenssi (UNCTAD), ASEANin ja EU:n vuoropuhelu, ASEANin alueellinen foorumi, Aasian ja Euroopan yhteistyöprosessi (Asem), Maailman kauppajärjestö (WTO), Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM) ja Maailman henkisen omaisuuden järjestö (WIPO).

4 ARTIKLA

Alueellinen ja kahdenvälinen yhteistyö

Osapuolet voivat tehdä yhteisestä sopimuksesta kullakin tämän sopimuksen kattamalla vuoropuhelu- ja yhteistyöalalla myös alueellisen tason yhteistyötä tai yhdistää molemmat toimintakehykset ottaen huomioon asianomaisen alueellisen ryhmittymän alueelliset päätöksentekomenettelyt sekä painottaen EU:n ja Filippiinien väliseen yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä. Valitessaan tähän tarkoitukseen sopivaa toimintakehystä osapuolet pyrkivät varmistamaan, että kaikkiin asianomaisiin osapuoliin kohdistuu mahdollisimman tehokas vaikutus, ja lisäämään osapuolten osallistumista hyödyntäen mahdollisimman tehokkaasti käytettävissä olevat resurssit ja varmistaen, että toimet sopivat yhteen muiden toimien kanssa.

II OSASTO

POLIITTINEN VUOROPUHELU JA YHTEISTYÖ

5 ARTIKLA

Rauhanprosessi ja konfliktien ehkäisy

Osapuolet sopivat, että ne jatkavat yhteisiä toimia, joilla pyritään edistämään konfliktien ehkäisyä ja rauhankulttuuria muun muassa rauhan puolustamisen ja rauhankasvatusohjelmien avulla.

6 ARTIKLA

Yhteistyö ihmisoikeuksien alalla

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä kaikkien ihmisoikeuksien edistämisen ja tehokkaan suojelemisen hyväksi muun muassa sellaisten kansainvälisten ihmisoikeuksia koskevien asiakirjojen avulla, joiden osapuolia ne ovat.
2. Tällaisen yhteistyön puitteissa toteutetaan osapuolten yhteisesti sopimia, muun muassa seuraavia toimia:

- a) tuetaan ihmisoikeuksia koskevien maakohtaisten toimintasuunnitelmien kehittämistä ja täytäntöönpanoa,

- b) edistetään alan koulutusta ja tietoisuutta ihmisoikeuksista,

- c) lujitetaan ihmisoikeusalalla toimivia kansallisia instituutioita,
- d) tuetaan mahdollisuuksien mukaan ihmisoikeusalalla toimivia alueellisia instituutioita,
- e) aloitetaan osapuolten välinen merkityksellinen vuoropuhelu ihmisoikeuksista, sekä
- f) tehdään yhteistyötä ihmisoikeusalalla toimivien Yhdistyneiden kansakuntien instituutioiden kanssa.

7 ARTIKLA

Kansainvälisesti tärkeät vakavat rikokset

1. Osapuolet katsovat, että kansainvälisesti tärkeät kaikkein vakavimmat kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vastaiset rikokset, kansanmurhat ja muut rikokset ihmisyyttä vastaan eivät saa jäädä rankaisematta ja että näistä rikoksista syytteeseen asettaminen on varmistettava ryhtymällä osapuolten kansallisen lainsäädännön mukaisiin toimenpiteisiin joko kansallisella tai kansainvälisellä tasolla, tarvittaessa myös Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa.
2. Osapuolet sopivat käyvänsä hyödyllistä vuoropuhelua yleisestä liittymisestä Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntöön omien lakiensa mukaisesti sekä avustavansa valmiuksien kehittämisessä.

8 ARTIKLA

Joukkotuhoseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estäminen

1. Osapuolet katsovat, että yksi vakavimmista kansainvälisen vakauden ja turvallisuuden uhkatekijöistä on joukkotuhoseiden ja niiden kantolaitteiden leviäminen valtiollisille ja valtioista riippumattomille toimijoille sekä niiden toimesta.

2. Tämän vuoksi osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhoseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseen noudattamalla kaikilta osin kansainvälisten aseistariisunta- ja asesulkusopimusten mukaisia velvoitteitaan ja muita asiaa koskevia kansainvälisiä velvoitteita, kuten YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaa 1540, ja täyttämällä ne kansallisella tasolla. Osapuolet sopivat, että tämä määräys on yksi tämän sopimuksen olennaisista osista.

3. Lisäksi osapuolet sopivat siitä, että ne
 - a) toteuttavat asianmukaiset toimet muista asian kannalta merkityksellisistä kansainvälisistä asiakirjoista, mukaan luettuina asiaa koskevat YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat, aiheutuvien sopimuspuolten velvoitteiden allekirjoittamiseksi ja ratifioimiseksi, ottaen täysimääräisesti huomioon osapuolten ratifiointimenettelyt, tai tarvittaessa niihin liittymiseksi sekä niiden täytäntöön panemiseksi,

 - b) luovat tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän, jolla valvotaan joukkotuhoseisiin liittyvien tavaroiden vientiä ja kauttakulkua sekä joukkotuhoseisiin liittyvää kaksikäyttötekniikan loppukäyttöä ja johon sisältyy tehokkaita seuraamuksia vientivalvonnan laiminlyömisestä.

Osapuolet katsovat, että vientivalvonnan toteuttaminen ei saisi haitata kansainvälistä yhteistyötä rauhanomaisia tarkoituksia varten käytettävien materiaalien, laitteiden ja teknologian alalla ja että aseiden leviämistä ei saisi pyrkiä salaamaan rauhanomaisten käyttötarkoitusten varjolla.

4. Osapuolet sopivat käyvänsä säännöllistä poliittista vuoropuhelua edellä kuvattujen sopimuksen osien täydentämiseksi ja vahvistamiseksi. Osapuolet voivat pyrkiä käymään vuoropuhelua myös alueellisella tasolla.

9 ARTIKLA

Pienaseet ja kevyet aseet

1. Osapuolet toteavat, että pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton kauppa sekä niiden liiallinen keskittyminen, huono hallinnointi, riittämättömästi turvatut varastot ja valvomaton leviäminen ovat edelleen vakava uhka rauhalle ja kansainväliselle turvallisuudelle.

2. Osapuolet sopivat noudattavansa velvoitteitaan puuttua pienaseiden ja kevyiden aseiden laittoman kaupan kaikkiin osa-alueisiin nykyisten kansainvälisten sopimusten ja YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien nojalla, sekä sitoumuksiaan, jotka perustuvat tähän alaan sovellettaviin muihin kansainvälisiin välineisiin, kuten pienaseiden ja kevyiden aseiden laittoman kaupan kaikkien osa-alueiden ehkäisemistä, torjumista ja poistamista koskevaan Yhdistyneiden kansakuntien toimintaohjelmaan, ja sopivat panevansa ne täysimääräisesti täytäntöön.

3. Osapuolet käyvät säännöllistä poliittista vuoropuhelua, jossa ne vaihtavat näkemyksiä ja tietoja ja pyrkivät yhteisymmärrykseen pienaseiden ja kevyiden aseiden laitonta kauppaa koskevista kysymyksistä ja ongelmista, sekä parantavat laittoman kaupan ehkäisemiseen, torjumiseen ja poistamiseen liittyviä valmiuksiaan.

10 ARTIKLA

Yhteistyö terrorismin torjunnassa

1. Osapuolet vahvistavat, että on tärkeää ehkäistä ja torjua terrorismia niiden omien lakien ja hallinnollisten määräysten mukaisesti ottaen huomioon oikeusvaltioperiaatteen, kansainvälisen oikeuden ja erityisesti YK:n peruskirjan ja asiaa koskevat YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat, ihmisoikeuslainsäädännön, pakolaislainsäädännön, kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja kansainväliset yleissopimukset, joiden osapuolia ne ovat, 8 päivänä syyskuuta 2006 annettuun YK:n yleiskokouksen päätöslauselmaan 60/28 sisältyvän YK:n maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen strategian sekä terrorismin torjuntaa koskevasta yhteistyöstä 28 päivänä tammikuuta 2003 annetun EU:n ja ASEANin yhteisen julistuksen.

2. Tätä varten osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä

- a) edistämällä asiaa koskevien YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien, esimerkiksi päätöslauselmien 1373, 1267, 1822 ja 1904, sekä asiaa koskevien kansainvälisten yleissopimusten ja asiakirjojen täytäntöönpanoa,
- b) edistämällä YK:n jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä YK:n maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen strategian panemiseksi tehokkaasti täytäntöön,

- c) vaihtamalla tietoja ja tehostamalla lainvalvontaan liittyvää yhteistyötä ja koordinointia hyödyntäen Interpolin kansallisia keskusvirastoja Interpolin maailmanlaajuisen viestijärjestelmän (I-24/7) kautta,
- d) vaihtamalla tietoja terroristiryhmistä ja niiden tukiverkostoista kansainvälisen ja kansallisen oikeuden mukaisesti,
- e) vaihtamalla näkemyksiä terrorismin torjunnassa käytetyistä keinoista ja menetelmistä, esimerkiksi tekniikasta ja koulutuksesta, sekä vaihtamalla kokemuksia terrorismin ennaltaehkäisystä ja radikalisoitumisen torjunnasta,
- f) syventämällä yhteistyön kautta terrorismin ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevaa kansainvälistä yhteisymmärrystä ja pyrkimällä pikaisesti yksimielisyyteen laajasta kansainvälistä terrorismia koskevasta yleissopimuksesta, jolla täydennetään YK:n terrorisminvastaisia asiakirjoja,
- g) vaihtamalla parhaita toimintatapoja, jotka koskevat ihmisoikeuksien suojelua terrorismin torjunnassa,
- h) edistämällä täytöntöönpanoa ja tehokkaampaa yhteistyötä terrorismin torjunnan alalla Asemin sekä EU:n ja ASEANin kumppanuuden puitteissa.

11 ARTIKLA

Yhteistyö julkishallinnon alalla

Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä julkishallinnon valmiuksien kehittämiseksi. Tämän alan yhteistyöhön voi kuulua näkemysten vaihtaminen johtamismenetelmiä, palvelujen tarjoamista, hallinnollisten valmiuksien vahvistamista ja avoimuuskysymyksiä koskevista parhaista toimintatavoista.

III OSASTO

KAUPPA JA SIJOITUSTOIMINTA

12 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

1. Osapuolet aloittavat kahdenvälistä ja monenvälistä kauppaa ja kauppaan liittyviä näkökohtia koskevan vuoropuhelun lujittaakseen kahdenvälisiä kauppasuhteitaan ja kehittääkseen monenvälisen kauppajärjestelmän roolia kasvun ja kehityksen edistäjänä.

2. Osapuolet sitoutuvat kehittämään ja monipuolistamaan keskinäistä kauppansa mahdollisimman pitkälle ja molemminpuolisen edun mukaisesti. Ne sitoutuvat parantamaan markkinoillepääsyn edellytyksiä poistamalla kaupan esteet ja ennen kaikkea tullien ulkopuoliset esteet sekä toteuttamalla toimenpiteitä avoimuuden lisäämiseksi ottaen huomioon myös kansainvälisten järjestöjen työn tällä alalla.

3. Osapuolet tunnustavat kaupan keskeisen merkityksen kehitykselle ja sen, että tullietuusjärjestelmien muodossa annettu apu on tukenut apua saavien kehitysmaiden kehitystä, ja pyrkivät sen vuoksi panostamaan lisää tällaista apua koskeviin neuvotteluihin noudattaen WTO:n vaatimuksia.

4. Osapuolet pitävät toisensa ajan tasalla kehityksestä, jota tapahtuu kaupan alalla sekä siihen liittyvillä politiikanaloilla, kuten maatalouden, elintarviketurvallisuuden, kuluttajansuojan alalla ja ympäristön alalla jätehuolto mukaan luettuna.

5. Osapuolet edistävät vuoropuhelua ja yhteistyötä kauppaa- ja investointisuhteidensa kehittämiseksi, kauppaa koskevien ongelmien ratkaisemiseksi ja muiden kauppaan liittyvien kysymysten käsittelemiseksi 13–19 artiklassa tarkoitetuilla aloilla.

13 ARTIKLA

Terveyteen ja kasvinsuojeluun liittyvät kysymykset

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä elintarviketurvallisuuteen sekä terveyteen ja kasvinsuojeluun liittyvissä kysymyksissä ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi osapuolten alueella.
2. Osapuolet keskustelevat ja vaihtavat tietoja terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevassa WTO:n sopimuksessa, kansainvälisessä kasvinsuojeluyleissopimuksessa (IPPC), Maailman eläintautijärjestössä (OIE) ja Codex Alimentarius -komissiossa (Codex) määritellyistä toimenpiteistään, jotka kattavat muun muassa lainsäädännön, säännöt ja määräykset, todistus-, tarkastus- ja valvontamenettelyt sekä laitosten hyväksymiseen käytettävät menettelyt ja vyöhykejaon periaatteiden täytäntöönpanon.
3. Osapuolet sitoutuvat tekemään yhteistyötä kehittääkseen terveys- ja kasvinsuojeluasioihin ja tarvittaessa eläinten hyvinvointiin liittyviä valmiuksia.
4. Osapuolet aloittavat ajoissa terveys- ja kasvinsuojeluasioita koskevan vuoropuhelun, kun jompikumpi osapuoli pyytää tarkastelemaan terveyteen ja kasvinsuojeluun liittyviä asioita ja muita tämän artiklan mukaisia kiireellisiä kysymyksiä.
5. Osapuolet nimeävät yhteyshenkilöt tämän artiklan mukaisia asioita koskevaa tietojenvaihtoa varten.

14 ARTIKLA

Kaupan tekniset esteet

1. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että standardeja, teknisiä määräyksiä ja vaatimustenmukaisuuden arviointia koskeva yhteistyö on keskeinen tavoite kaupan kehittämisen kannalta.
2. Osapuolet edistävät kansainvälisten standardien käyttöä sekä tekevät yhteistyötä ja vaihtavat tietoja standardeista, vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä ja teknisistä määräyksistä erityisesti kaupan teknisiä esteitä koskevan WTO:n sopimuksen (TBT-sopimus) puitteissa. Tätä tarkoitusta varten osapuolet sopivat aloittavansa ajoissa kaupan teknisiä esteitä koskevan vuoropuhelun jommankumman osapuolen pyynnöstä ja nimeävät yhteyshenkilöt tämän artiklan mukaisia asioita koskevaa tietojenvaihtoa varten.
3. Kaupan tekniisiin esteisiin liittyvää yhteistyötä voidaan toteuttaa muun muassa vuoropuhelun, yhteishankkeiden, teknisen avun ja valmiuksien kehittämistä koskevien ohjelmien avulla.

15 ARTIKLA

Tullimenettelyjen ja kaupan helpottaminen

1. Osapuolet vaihtavat kokemuksia ja tutkivat mahdollisuuksia yksinkertaistaa tuonti-, vienti- ja muita tullimenettelyjä, varmistavat tulli- ja kauppamääräysten avoimuuden, kehittävät tulliyhteistyötä ja tehokkaita keskinäisen hallinnollisen avunannon mekanismeja sekä pyrkivät lähentämään näkemyksiä ja toimimaan yhdessä keskeisten kansainvälisten aloitteiden yhteydessä, mukaan lukien kaupan helpottaminen. Osapuolet pyrkivät erityisesti parantamaan kansainvälisen kaupan turvallisuutta, varmistamaan teollis- ja tekijänoikeuksien tullivalvonnan tehokkuuden ja vaikuttavuuden sekä huolehtimaan siitä, että kaupan helpottaminen ja petosten ja sääntöjenvastaisuuksien torjunta ovat tasapainossa.
2. Osapuolet ilmaisevat olevansa kiinnostuneita harkitsemaan tulliyhteistyötä ja keskinäistä avunantoa koskevien pöytäkirjojen tekemistä tässä sopimuksessa vahvistetussa institutionaalisessa kehyksessä sanotun kuitenkin estämättä muita tässä sopimuksessa tarkoitettuja yhteistyömuotoja.
3. Osapuolet jatkavat tekniseen apuun tarkoitettujen määrärahojen käyttöönottoa tukeakseen yhteisesti sovittua tulliyhteistyötä ja kaupan helpottamista tämän sopimuksen mukaisesti.

16 ARTIKLA

Sijoitustoiminta

Osapuolet pyrkivät lisäämään sijoitusvirtoja edistämällä houkuttelevien ja vakaiden olosuhteiden kehittämistä vastavuoroiselle sijoitustoiminnalle johdonmukaisen vuoropuhelun avulla, jonka tavoitteena ovat sijoittajia koskevat vakaat, avoimet ja syrjimättömät säännöt ja jonka avulla pyritään selvittämään, minkälaisilla hallinnollisilla järjestelyillä sijoitusvirtoja voitaisiin helpottaa osapuolten kansallisten lakien ja määräysten mukaisesti.

17 ARTIKLA

Kilpailupolitiikka

1. Osapuolet tukevat kilpailusääntöjen laatimista ja noudattamista ja edistävät sääntöjen täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten perustamista. Osapuolet edistävät näiden sääntöjen tehokasta, syrjimätöntä ja avointa soveltamista lisätäkseen oikeusvarmuutta omilla alueillaan.
2. Tätä tarkoitusta varten osapuolet parantavat kilpailupolitiikan alan valmiuksia, jos ne saavat tällaiselle toiminnalle rahoitusta osapuolten yhteistyövälineistä ja -ohjelmista.

18 ARTIKLA

Palvelut

1. Osapuolet sopivat käyvänsä johdonmukaista vuoropuhelua muun muassa vaihtaakseen tietoja sääntely-ympäristöistään, edistääkseen vastavuoroisesti markkinoillepääsyä ja sähköistä kaupankäyntiä, parantaakseen rahoituslähteiden ja teknologian saatavuutta sekä lisätäkseen palvelukauppaa osapuolten välillä ja kolmansien maiden markkinoilla.
2. Osapuolet sitoutuvat käymään keskusteluja palvelukaupan mahdollisuuksien hyödyntämisestä toinen toistensa markkinoilla ottaen huomioon omien palvelualojensa kilpailukyvyn.

19 ARTIKLA

Teollis- ja tekijänoikeudet

1. Osapuolet vahvistavat pitävänsä teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa erittäin tärkeänä ja toteuttavat tarkoituksenmukaiset toimenpiteet teollis- ja tekijänoikeuksien riittävän ja tehokkaan suojelun ja täytäntöönpanon varmistamiseksi valvoen samalla, että toimenpiteet ovat parhaiden toimintatapojen ja niiden kansainvälisten standardien mukaiset, joita osapuolet ovat sitoutuneet noudattamaan.

2. Osapuolet auttavat toisiaan valitsemaan ja panemaan täytäntöön teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyviä ohjelmia, joilla edistetään teknistä innovointia ja vapaaehtoista teknologian siirtoa sekä henkilöstökoulutusta, ja tekevät yhteistyötä Maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) kehitysohjelman täytäntöönpanossa.

3. Osapuolet sopivat lisäävänsä maantieteellisiä merkintöjä ja niiden suojaa sekä kasvilajikkeiden suojaa koskevaa yhteistyötä ottaen tarvittaessa huomioon muun muassa kasvilajikkeiden kansainvälisen suojeluliiton (UPOV) roolin.

4. Osapuolet vaihtavat tietoja ja kokemuksia teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvistä käytänteistä, tulliyhteistyön ja muiden tarkoituksenmukaisten yhteistyömuotojen avulla toteutettavasta teollis- ja tekijänoikeuksiin kohdistuvien loukkausten ennaltaehkäisystä, joka käsittää etenkin väärentämisen ja piratismiin torjunnan, sekä kyseisten oikeuksien valvonnasta ja suojaamisesta vastaavien elinten perustamisesta ja lujittamisesta.

IV OSASTO

OIKEUDELLINEN JA TURVALLISUUSYHTEISTYÖ

20 ARTIKLA

Oikeudellinen yhteistyö

1. Osapuolet pitävät erityisen tärkeänä oikeusvaltioperiaatetta ja kaikkien siihen liittyvien instituutioiden vahvistamista.
2. Osapuolten väliseen yhteistyöhön voi kuulua myös keskinäinen tietojenvaihto oikeusjärjestelmiin ja lainsäädäntöön liittyvistä parhaista toimintatavoista.

21 ARTIKLA

Yhteistyö laittomien huumausaineiden torjunnassa

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen tasapainoisen lähestymistavan huolehtimalla tehokkaasta koordinoinnista johtavan huumeidentorjuntayksikön sekä terveydenhuollosta, oikeusasioista, koulutuksesta, nuorisoasioista, sosiaalihuollosta, tulli- ja sisäasioista ja muista keskeisistä aloista vastaavien viranomaisten ja muiden asiaankuuluvien sidosryhmien välillä, jotta

voidaan vähentää laittomien huumausaineiden tarjontaa ja kysyntää ja huumausaineista käyttäjille, heidän perheilleen ja yhteiskunnalle aiheutuvia vaikutuksia, sekä tehostaakseen lähtöaineiden valvontaa.

2. Osapuolet sopivat näiden tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavista yhteistyötavoista. Toimien perustana ovat yhteisesti sovitut periaatteet, jotka perustuvat alan kansainvälisiin yleissopimuksiin, joiden osapuolia osapuolet ovat, ja kesäkuussa 1998 pidetyssä YK:n yleiskokouksen 20. erityisistunnossa (huumausaineet) hyväksytyihin poliittiseen julistukseen ja huumausaineiden kysynnän vähentämisen suuntaa-antavia periaatteita koskevaan julistukseen sekä huumausainetoimikunnan 52. istunnon korkean tason osuudessa maaliskuussa 2009 hyväksytyihin poliittiseen julistukseen ja toimintasuunnitelmaan, jotka koskevat kansainvälistä yhteistyötä maailman huumeongelman vastaisen yhtenäisen ja tasapainoisen strategian määrittelemiseksi.

3. Osapuolet väliseen yhteistyöhön sisältyy tekninen ja hallinnollinen apu erityisesti seuraavilla aloilla:

- a) kansallisen lainsäädännön ja politiikkojen laatiminen,
- b) kansallisten instituutioiden ja tiedotuskeskusten perustaminen,
- c) huumausaineiden torjuntaan liittyvien kansalaisyhteiskunnan toimien ja huumausaineiden kysynnän ja huumausaineista aiheutuvien haittojen vähentämiseen tähtäävien toimien tukeminen,
- d) henkilöstön koulutus,
- e) lainvalvonnan tiukentaminen ja kansallisen lainsäädännön mukainen tietojenvaihto,
- f) huumausaineisiin liittyvä tutkimus,

- g) huumeprofilointi ja vaarallisten huumausaineiden valmistuksen ennaltaehkäisy sekä sen estäminen, että valvottuja lähtöaineita käytetään väärin tiettyihin huumausaineiden laittomassa valmistuksessa tarvittaviin aineisiin,
- h) mahdolliset muut sopimuspuolten yhteisesti sopimat alat.

22 ARTIKLA

Yhteistyö rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnassa

1. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että on pyrittävä yhteistyössä estämään rikollisesta toiminnasta, kuten huumausaineiden kaupasta ja lahjonnasta, saatuihin tuottoihin liittyvä rahanpesu.
2. Osapuolet sopivat edistävänsä oikeudellista, teknistä ja hallinnollista apua, jolla on tarkoitus tukea määräysten laadintaa ja täytäntöönpanoa sekä mekanismien tehokasta toimintaa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi. Yhteistyön puitteissa on voitava vaihtaa tarpeellisia tietoja osapuolten lainsäädännön mukaisesti sekä ottaa käyttöön sellaiset rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjuntaa koskevat vaatimukset, jotka vastaavat unionin ja alalla toimivien kansainvälisten elinten, esimerkiksi rahanpesunvastaisen toimintaryhmän (FATF), hyväksymiä vaatimuksia.
3. Kumpikin osapuoli edistää yhteistyötä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnassa esimerkiksi toteuttamalla valmiuksien kehittämiseen tähtäviä hankkeita.

23 ARTIKLA

Järjestäytyneen rikollisuuden ja lahjonnan torjunta

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä torjuakseen järjestäytyneitä rikollisuutta ja lahjontaa kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen YK:n yleissopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen sekä korruption vastaisen YK:n yleissopimuksen mukaisesti. Yhteistyöllä pyritään edistämään ja panemaan täytäntöön nämä yleissopimukset ja muut sovellettavat välineet, joiden osapuolia osapuolet ovat.
2. Yhteistyöhön kuuluu valmiuksien kehittämiseen tähtäviä toimenpiteitä ja hankkeita käytettävissä olevien resurssien puitteissa.
3. Osapuolet sopivat lainvalvontaviranomaisten, -virastojen ja -yksiköiden välisestä yhteistyöstä sekä osallistumisesta molempia osapuolia koskettavien kansainvälisten rikosuhkien torjuntaan osapuolten lainsäädännön mukaisesti. Lainvalvontaviranomaisten, -virastojen ja -yksiköiden yhteistyöhön voi sisältyä keskinäisen tutkinta-avun antaminen, tietojen jakaminen tutkintatekniikoista, yhteisen koulutuksen järjestäminen lainvalvontahenkilöstölle sekä muuntyyppinen osapuolten keskenään sopima yhteistoiminta ja apu, josta mainittakoon Interpolin kansallisilta keskusvirastoilta Interpolin maailmanlaajuisen viestijärjestelmän (I-24/7) tai vastaavan tietojenvaihtojärjestelmän kautta saatava apu.

24 ARTIKLA

Henkilötietojen suoja

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä parantaakseen henkilötietojen suojaa korkeimpien kansainvälisten normien mukaisesti sellaisina kuin ne esitetään esimerkiksi YK:n yleiskokouksen 14 päivänä joulukuuta 1990 antamalla päätöslauselmalla 45/95 hyväksytyjen tietokoneistettujen henkilötiedostojen sääntelyä koskevissa suuntaviivoissa).

2. Tietosuojan parantaminen tiivistämällä henkilötietojen suojaan liittyvää yhteistyötä voi kattaa esimerkiksi tietojen ja asiantuntemuksen vaihtona annettavan teknisen avun, jonka puitteissa voidaan esimerkiksi
 - a) vaihtaa tietosuojaa koskevia tietoja, tutkimuksia, politiikkoja, menettelyjä ja parhaita toimintatapoja;

 - b) järjestää yhteisiä koulutustilaisuuksia ja -ohjelmia, keskustelutilaisuuksia ja konferensseja, joilla pyritään parantamaan kummankin osapuolen tietämystä tietosuojasta, ja/tai osallistua niihin;

 - c) toteuttaa tietosuojapolitiikkoja tutkivien ammattilaisten ja asiantuntijoiden vaihtoa.

25 ARTIKLA

Pakolaiset ja maansisäiset pakolaiset

Osapuolet pyrkivät tarvittaessa jatkamaan yhteistyötään pakolaisten ja maansisäisten pakolaisten hyvinvointia koskevissa kysymyksissä sekä löytämään kestäviä ratkaisuja ottaen huomioon jo tehdyn työn ja jo annetun avun.

V OSASTO

YHTEISTYÖ MUUTTOLIIKKEEN JA MERITYÖN ALALLA

26 ARTIKLA

Yhteistyö muuttoliikkeen ja kehityspolitiikan alalla

1. Osapuolet vahvistavat, että ne pitävät alueidensa välisten muuttovirtojen yhteistä hallintaa tärkeänä. Yhteistyön lujittamiseksi osapuolet toteuttavat järjestelyjä kaikista muuttoliikettä koskevista kysymyksistä käytävää kokonaisvaltaista vuoropuhelua ja kuulemista varten. Muuttoliikettä koskevat näkökohdat on otettava huomioon muuttajien alkuperä-, kauttakulku- tai kohdemaiden kansallisissa taloudellisen ja sosiaalisen kehittämisen strategioissa tai ohjelmissa.

2. Osapuolten yhteistyö perustuu niiden yhteisesti ja yhteisymmärryksessä tekemään tarvearviointiin, ja siinä noudatetaan voimassa olevaa unionin ja kansallista lainsäädäntöä. Siinä keskitytään erityisesti seuraaviin seikkoihin:
- a) muuttoliikkeen työntö- ja vetotekijät;
 - b) muuttajien suojelua ja oikeuksia koskevan kansallisen lainsäädännön ja kansallisten käytänteiden laadinta ja täytäntöönpano, joiden tavoitteena on tällä alalla sovellettaviin kansainvälisiin sopimuksiin sisältyvien, muuttajien oikeuksien kunnioittamista koskevien määräysten noudattaminen;
 - c) kansainvälistä suojelua koskevan kansallisen lainsäädännön ja kansallisten käytänteiden laadinta ja täytäntöönpano, jotta voidaan noudattaa 28 päivänä heinäkuuta 1951 allekirjoitettuun pakolaisten oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen ja sen 31 päivänä tammikuuta 1967 allekirjoitettuun pöytäkirjaan sekä muihin keskeisiin kansainvälisiin sopimuksiin sisältyviä määräyksiä ja varmistaa palauttamiskiellon periaatteen noudattaminen;
 - d) maahanpääsyä koskevat säännöt, maahan päästettyjen henkilöiden oikeudet ja asema, oikeudenmukaisen kohtelun ja kotouttamismahdollisuuksien tarjoaminen maassa laillisesti asuville ulkomaalaisille, yleissivistävä ja ammatillinen koulutus sekä rasismien, syrjinnän ja muukalaisvihan vastaiset toimenpiteet;
 - e) tehokkaan ennaltaehkäisevän toimintapolitiikan vahvistaminen sellaisia tapauksia varten, joissa jonkin osapuolena olevan maan alueella on toisena osapuolena olevan maan kansalainen, joka ei täytä tai ei enää täytä ensiksi mainittuun maahan saapumisen taikka siellä oleskelun tai asumisen edellytyksiä; henkilöiden salakuljetusta ja ihmiskauppaa varten, mukaan luettuina salakuljettaja- ja ihmiskauppaverkostojen torjunta ja uhrien suojeleminen;

- f) tämän artiklan 2 kohdan e alakohdassa määriteltyjen henkilöiden palauttaminen inhimillisellä ja kunnioittavalla tavalla, mukaan luettuna vapaaehtoisen ja pysyvän alkuperämaahan paluun edistäminen, ja heidän maahantulonsa tai takaisinottonsa tämän artiklan 3 kohdan määräysten mukaisesti. Paluun yhteydessä on otettava asianmukaisesti huomioon osapuolten oikeus myöntää oleskelulupia tai lupia oleskeluun inhimillisistä ja humanitaarisista syistä sekä palauttamiskiellon periaate,
- g) viisumeihin, matkustusasiakirjojen turvallisuuteen ja rajaturvallisuuteen liittyvät molemmille osapuolille tärkeät seikat,
- h) muuttoliikkeeseen ja kehityspolitiikkaan liittyvät kysymykset, esimerkiksi henkilöressurssien kehittäminen, sosiaalinen suojeleminen, muuttoliikkeestä saatavan hyödyn maksimointi, tasa-arvo ja kehitysyhteistyö, eettinen rekrytointi ja kiertomuutto sekä maahanmuuttajien kotouttaminen.

3. Tällä alalla tehtävän yhteistyön puitteissa ja ihmiskaupan uhrien suojelun tarpeeseen vaikuttamatta osapuolet sopivat lisäksi, että

- a) Filippiinit ottaa jäsenvaltion pyynnöstä takaisin kaikki tämän artiklan 2 kohdan e alakohdassa määritellyt kansalaisensa, jotka ovat jäsenvaltion alueella, ilman aiheetonta viivytystä heti kun kansalaisuus on vahvistettu ja asianmukainen menettely jäsenvaltiossa on suoritettu;
- b) kukin jäsenvaltio ottaa Filippiinien pyynnöstä takaisin kaikki tämän artiklan 2 kohdan e alakohdassa määritellyt kansalaisensa, jotka ovat Filippiinien alueella, ilman aiheetonta viivytystä heti kun kansalaisuus on vahvistettu ja asianmukainen menettely Filippiineillä on suoritettu;

- c) jäsenvaltiot ja Filippiinit toimittavat kansalaisilleen tarvittavat asiakirjat tätä tarkoitusta varten. Pyynnön esittävä valtio toimittaa pyynnön maahanpääsystä tai takaisin ottamisesta pyynnön vastaanottavan valtion toimivaltaiselle viranomaiselle.

Jos asianomaisella henkilöllä ei ole asianmukaista henkilöasiakirjaa tai muita todisteita kansalaisuudestaan, Filippiinien tai jäsenvaltion on välittömästi pyydettävä asianomaista toimivaltaista diplomaatti- tai konsuliedustustoa tarkistamaan hänen kansalaisuutensa tarvittaessa haastattelun avulla; kun hänen on varmistettu olevan Filippiinien tai jäsenvaltion kansalainen, Filippiinien tai jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten on annettava asianmukaiset asiakirjat.

4. Osapuolet sopivat tekevänsä mahdollisimman pian kansalaistensa maahanpääsyä tai takaisinottoa koskevan sopimuksen, johon sisältyy muiden maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden takaisin ottamista koskeva määräys.

27 ARTIKLA

Merityö ja merenkulkualan koulutus

1. Osapuolet sopivat tekevänsä merityön alalla yhteistyötä, jonka tavoitteena on edistää ja ylläpitää merenkulkijoiden ihmisarvoisia elin- ja työoloja, henkilökohtaista turvallisuutta ja suojelua, työturvallisuutta sekä terveydenhuollon toimintaperiaatteita ja ohjelmia.

2. Lisäksi osapuolet sopivat yhteistyöstä merenkulkijoiden koulutuksen ja pätevyyskirjojen myöntämisen osalta varmistaakseen merenkulkualan toiminnan turvallisuuden ja tehokkuuden sekä ehkäistäkseen ympäristöön kohdistuvia vahinkoja; koulutukseen sisältyy pätevyiden parantaminen merenkulkualan muuttuviin vaatimuksiin ja tekniikan kehitykseen sopeutumiseksi.

3. Osapuolet kunnioittavat ja noudattavat vuonna 1982 tehtyyn Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimukseen sisältyviä periaatteita ja määräyksiä erityisesti siltä osin kuin niissä määritellään työehtoja, miehistöä ja sosiaalisia näkökohtia sopimuspuolten lipun alla purjehtivilla aluksilla koskevat sopimuspuolten tehtävät ja velvollisuudet, sekä kansainvälistä merenkulkijoiden koulutusta, pätevyyskirjoja ja vahdinpitoa koskevaa yleissopimusta (STCW-yleissopimus) sellaisena kuin se on muutettuna ja siltä osin kuin siinä määrätään merenkulkijoiden koulutuksesta ja pätevyysvaatimuksista, sekä sellaisten kansainvälisten sopimusten periaatteita ja määräyksiä, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat.

4. Tämän alan yhteistyö perustuu osapuolten keskinäiseen yhteydenpitoon ja vuoropuheluun, joissa keskitytään muun muassa seuraaviin seikkoihin:

- a) merenkulkualan koulutus,
- b) tietojenvaihto ja tuki merenkulkualaani liittyvässä toiminnassa,
- c) sovelletut oppimismenetelmät ja koulutuksen parhaat toimintatavat,
- d) merirosvouksen ja merellä esiintyvän terrorismin torjuntaa koskevat ohjelmat,

- e) merenkulkijoiden oikeus turvalliseen työympäristöön, ihmisarvoiset työ- ja elinolot aluksilla, terveyden suojele, sairaanhoito, merimiespalvelut ja muut sosiaalisen suojelele muodot.

VI OSASTO

TALOUDELLINEN JA KEHITYSYHTEISTYÖ
SEKÄ MUUT ALAT

28 ARTIKLA

Työllisyys- ja sosiaaliasiat

1. Osapuolet sitoutuvat globalisaation sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseksi lisäämään yhteistyötä työllisyys- ja sosiaaliasioissa, myös alueellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden alalla, ottaen huomioon 26 artiklan 2 kohdan b alakohdan, sekä työterveyttä ja -turvallisuutta, ammattitaidon kehittämistä, sukupuolten tasa-arvoa ja ihmisarvoista työtä koskevista asioista.
2. Osapuolet vahvistavat, että on tarpeen tukea kaikkia hyödyttävää globalisaatioprosessia ja edistää täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä ihmisarvoista työtä olennaisena osana kestävästä kehityksestä ja köyhyyden vähentämistä YK:n yleiskokouksen 24 päivänä lokakuuta 2005 antaman päätöslauselman 60/1 (YK:n vuoden 2005 huippukokouksen päätösasiakirja) ja YK:n talous- ja sosiaalineuvoston korkean tason osuudessa heinäkuussa 2006 hyväksytyin ministerijulistuksen (YK:n talous- ja sosiaalineuvoston asiakirja E/2006/L.8, 5.7.2006) mukaisesti. Osapuolet ottavat huomioon taloudellisen ja yhteiskunnallisen tilanteensa erityispiirteet ja keskinäiset eroavuudet.

3. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa kunnioittaa, edistää ja noudattaa kansainvälisesti tunnustettuja työ- ja yhteiskuntaelämän normeja, jotka on vahvistettu erityisesti työelämän peruseriaatteita ja -oikeuksia koskevassa Kansainvälisen työjärjestön (ILO) julistuksessa ja ILO:n yleissopimuksissa, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat, sekä sopivat tekemänsä yhteistyötä erityisissä yhteisesti sovitussa teknisen avun ohjelmissa ja hankkeissa. Osapuolet sitoutuvat myös yhteisiin etuihin liittyviä aiheita koskevaan vuoropuheluun, yhteistyöhön ja aloitteisiin kahdenvälisellä tai monenvälisellä tasolla esimerkiksi YK:n, IOM:n, ILO:n, Asemin sekä EU:n ja ASEANin kumppanuuden tasolla.

29 ARTIKLA

Kehitysyhteistyö

1. Kehitysyhteistyön ensisijainen tavoite on edistää kestävästä kehityksestä, joka auttaa vähentämään köyhyyttä ja saavuttamaan kansainvälisesti sovitut kehitystavoitteet, mukaan luettuina vuosituhattavoitteet. Osapuolet käyvät säännöllisesti vuoropuhelua kehitysyhteistyöstä omien ensisijaisten tavoitteidensa mukaisesti molemmille osapuolille tärkeillä aloilla.
2. Kehitysyhteistyötä koskevan vuoropuhelun tavoitteena on muun muassa
 - a) edistää yksilön ja yhteiskunnan kehitystä;
 - b) pyrkiä kestäväan ja osallisuutta edistävään talouskasvuun;

- c) edistää ympäristön kestävyyttä, luonnonvarojen asianmukaista hallintaa ja hyvien toimintatapojen soveltamista;
- d) lieventää ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja hallita sen seurauksia;
- e) parantaa valmiuksia integroida taloudet nykyistä tiiviimmin maailmantalouteen ja kansainväliseen kauppajärjestelmään;
- f) edistää julkisen sektorin uudistamista erityisesti julkisen varainhoidon alalla, jotta voidaan kehittää sosiaalipalveluiden tarjoamista;
- g) ottaa käyttöön menettelyjä, jotka ovat avun tuloksellisuudesta annetun Pariisin julistuksen, Accran toimintasuunnitelman ja muiden avun antamista ja tuloksellisuutta koskevien kansainvälisten sitoumusten mukaisia.

30 ARTIKLA

Talouspolitiikkaa koskeva vuoropuhelu

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä edistääkseen tietojenvaihtoa taloutta koskevista suuntauksistaan ja politiikoistaan sekä kokemusten vaihtoa talouspolitiikan koordinoinnista, jota toteutetaan alueellisen taloudellisen yhteistyön ja yhdentymisen puitteissa.

2. Osapuolet pyrkivät syventämään viranomaistensa välistä vuoropuhelua taloudellisista kysymyksistä, jotka voivat osapuolten sopimuksen mukaisesti liittyä rahapolitiikkaan, finanssipolitiikkaan yritysverotus mukaan luettuna, julkiseen talouteen, makrotalouden vakauttamiseen tai ulkomaanvelkaan.

31 ARTIKLA

Kansalaisyhteiskunta

Osapuolet tunnustavat järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan merkityksen demokraattisessa hallinnossa ja sen mahdollisen osallistumisen tähän hallintoon sekä sopivat edistävänsä vilkasta vuoropuhelua ja vuorovaikutusta kansalaisyhteiskunnan kanssa sovellettavien kansallisten lakiansa mukaisesti.

32 ARTIKLA

Katastrofiriskien hallinta

1. Osapuolet sopivat lisäävänsä katastrofiriskien hallintaa koskevaa yhteistyötä, jonka puitteissa kehitetään ja toteutetaan jatkuvasti toimenpiteitä, joilla pyritään vähentämään luonnonkatastrofeista yhteiskunnalle aiheutuvia riskejä ja hallitsemaan luonnonkatastrofien seurauksia kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Torjuttaessa vaaroja ja riskejä ja vähennettäessä luonnonkatastrofien riskejä tai alttiutta niille olisi suosittava ennaltaehkäiseviä toimia ja ennakoivia lähestymistapoja.
2. Osapuolet tekevät yhteistyötä, jonka tavoitteena on katastrofiriskien hallinnan ottaminen mukaan luonnonkatastrofeja koskeviin kehityssuunnitelmiin ja päätöksentekoon.
3. Tämän alan yhteistyössä keskitytään seuraaviin osatekijöihin:

- a) katastrofiriskien vähentäminen tai ennaltaehkäisy ja lieventäminen,

- b) tietojen hallinta, innovaatiot, tutkimus ja koulutus turvallisuuskulttuurin ja selviytymisvalmiuksien kehittämiseksi kaikilla tasoilla,
- c) katastrofivalmius,
- d) katastrofihallintaan liittyvät menettelytavat, hallinnolliset valmiudet ja yhteisymmärryksen luominen,
- e) katastrofitoimet,
- f) katastrofiriskien arviointi ja seuranta,
- g) katastrofien jälkeisen elpymisen ja kunnostustoimien suunnittelu,
- h) ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja sen vaikutusten lieventäminen.

33 ARTIKLA

Energia

1. Osapuolet pyrkivät lisäämään energia-alan yhteistyötä tavoitteenaan

- a) luoda suotuisat edellytykset sijoitustoiminnalle, etenkin infrastruktuuriin kohdistuville sijoituksille, sekä varmistaa tasapuoliset toimintaedellytykset uusiutuvalle energialle,

- b) monipuolistaa energian tarjontaa energiavarmuuden parantamiseksi muun muassa kehittämällä uusia, kestäviä, innovatiivisia ja uusiutuvia energian muotoja sekä edistää asianmukaisten toimintakehysten vakiinnuttamista tasapuolisten toimintaedellytysten luomiseksi uusiutuvalla energialle ja uusiutuvan energian sisällyttämiseksi asiaankuuluviin politiikan aloihin,
- c) lähentää erityisesti biopolttoaineita, muita vaihtoehtoisia polttoaineita sekä niihin liittyviä järjestelmiä ja toimintatapoja koskevia energianormeja,
- d) saavuttaa energiankäytössä järkevä taso edistämällä energiatehokkuutta ja energian säästämistä energian tuotannossa, kuljetuksessa, jakelussa ja loppukäytössä,
- e) edistää osapuolten yritysten välistä energian kestävään tuotantoon ja käyttöön tarkoitetun teknologian siirtoa esimerkiksi tekemällä yhteistyötä erityisesti energia-alan uudistuksissa, energialähteiden kehittämisessä sekä tuotantoketjun loppupään ja biopolttoaineiden kehittämisessä,
- f) parantaa valmiuksien kehittämistä kaikilla tämän artiklan soveltamisalaan kuuluvilla aloilla ja edistää suotuisaa ja kiinnostavaa vastavuoroista sijoitustoimintaa käymällä johdonmukaista vuoropuhelua, jonka tavoitteena ovat sijoittajia koskevat vakaat, avoimet ja syrjimättömät säännöt ja jonka avulla pyritään selvittämään, minkälaisilla hallinnollisilla järjestelmillä sijoitusvirtoja voitaisiin helpottaa osapuolten kansallisten lakien ja määräysten mukaisesti.

2. Tätä varten osapuolet sopivat edistävänsä niitä vastavuoroisesti hyödyttäviä yhteyksiä ja yhteistä tutkimusta erityisesti keskeisten alueellisten ja kansainvälisten kehysten puitteissa. Ottaen huomioon 34 artiklan sekä Johannesburgissa vuonna 2002 pidetyssä kestävän kehityksen huippukokouksessa tehdyt päätelmät osapuolet korostavat tarvetta käsitellä kohtuuhintaan saatavilla olevien energiapalvelujen ja kestävän kehityksen välisiä yhteyksiä. Näitä toimia voidaan edistää yhdessä kestävän kehityksen huippukokouksessa käynnistetyn Euroopan unionin energia-aloitteen kanssa.

3. Osapuolet noudattavat ilmastonmuutoksen torjumista koskevia sitoumuksia, jotka ne ovat tehneet ilmastonmuutosta koskevan Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimuksen osapuolina, ja sopivat edistävänsä teknistä yhteistyötä ja kumppanuuksia yksityisen sektorin kanssa hankkeissa, jotka liittyvät kestävään ja uusiutuvaan energiaan, vaihtoehtoihin polttoaineisiin siirtymiseen ja energiatehokkuuteen, käyttämällä joustavia markkinapohjaisia mekanismeja, kuten hiilidioksidimarkkinoita.

34 ARTIKLA

Ympäristö ja luonnonvarat

1. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tämän alan yhteistyöllä edistetään kestävään kehitykseen tähtäävää ympäristön suojelua ja parantamista. Osapuolet ottavat kaikessa tämän sopimuksen nojalla toteuttamassaan toiminnassa huomioon velvoitteen panna täytäntöön kestävän kehityksen huippukokouksen tulokset ja monenväliset ympäristösopimukset, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat.

2. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että luonnonvaroja ja biologista monimuotoisuutta on suojeltava ja hallinnoitava kestäväällä tavalla kaikkien sukupolvien eduksi ottaen huomioon niiden kehitystarpeet.

3. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä varmistaakseen kauppaa- ja ympäristöpolitiikkojen keskinäisen täydentävyyden ja ympäristökysymysten sisällyttämisen kaikkiin yhteistyön aloihin.

4. Osapuolet pyrkivät jatkamaan ja vahvistamaan yhteistyötään alueellisissa ympäristöohjelmissa seuraavilla osa-alueilla:

- a) ympäristötietouden edistäminen sekä ympäristönsuojeluun ja kestävästä kehityksestä tukevaan toimintaan osallistumisen lisääminen paikallistasolla, mukaan luettuna paikallisten kulttuuriyhteisöjen, alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen osallistuminen;
- b) ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja sen vaikutusten lieventämisen sekä energiatehokkuuden edellyttämien valmiuksien kehittäminen;
- c) valmiuksien kehittäminen esimerkiksi biologista monimuotoisuutta ja bioturvallisuutta koskeviin monenvälisiin ympäristösopimuksiin osallistumista ja niiden täytäntöönpanoa varten;
- d) ympäristöystävällisen teknologian ja ympäristöystävällisten tuotteiden ja palvelujen suosiminen myös sääntelyn ja markkinapohjaisten välineiden avulla;
- e) luonnonvarojen suojelun parantaminen, metsähallinto ja laittomien hakkuiden ja niihin liittyvän puukaupan torjuminen mukaan luettuina, sekä luonnonvarojen, myös metsien, kestävästä käytöstä edistäminen;
- f) kansallispuistojen ja muiden suojelunalueiden tehokas hallinta sekä biologisesti monimuotoisten alueiden ja herkkien ekosysteemien määrittäminen ja suojelu ottaen

asianmukaisesti huomioon näillä alueilla tai niiden lähellä elävät paikallis- ja alkuperäisyhteisöt;

- g) kiinteiden ja vaarallisten jätteiden sekä muussa muodossa olevien jätteiden rajojen yli tapahtuvan laittoman kuljetuksen estäminen;
 - h) rannikko- ja meriympäristön suojelu ja moitteeton vesivarojen hoito;
 - i) maaperän suojelu ja kestävä maankäytön suunnittelu, mukaan lukien loppuun louhittujen ja suljettujen kaivosten kunnostustoimet;
 - j) katastrofihallinnan ja riskinhallinnan valmiuksien kehittäminen;
 - k) kestävien kulutus- ja tuotantotapojen edistäminen osapuolten omassa taloudessa.
5. Osapuolet edistävät toistensa osallistumista omiin ympäristöohjelmiinsa ohjelmien erityisehtojen mukaisesti.

35 ARTIKLA

Maatalous, kalastus ja maaseudun kehittäminen

1. Osapuolet sopivat edistävänsä vuoropuhelua ja yhteistyötä kestäväen kehityksen tukemiseksi maatalouden, kalastuksen ja maaseudun kehittämisen alalla. Vuoropuheluun sopivia aloja ovat muun muassa

- a) maatalouspolitiikka ja maatalouden yleiset kansainväliset näkymät;

- b) mahdollisuudet helpottaa kasvien, eläinten, vesieläinten ja niistä saatavien tuotteiden kauppaa ottaen huomioon asiaa koskevat kansainväliset yleissopimukset, esimerkiksi IPPC ja OIE, joiden osapuolia sopimuspuolet ovat;
- c) eläinten hyvinvointi;
- d) maaseutualueiden kehittämiss politiikka;
- e) kasveihin, eläintuotteisiin ja vedestä saataviin tuotteisiin sovellettava laatu politiikka sekä erityisesti maantieteelliset merkinnät;
- f) kestävyteen ja ympäristöystävällisyyteen pyrkiminen maatalouden, maatalousteollisuuden, biopolttoaineiden ja bioteknologian siirron kehittämisessä;
- g) kasvilajikkeiden suojaaminen, kylvöteknologia, satojen parantaminen, vaihtoehtoiset viljelymenetelmät maatalousbiotekniikka mukaan luettuna;
- h) maataloutta, kalastusta ja maaseudun kehittämistä koskevien tietokantojen kehittäminen;
- i) henkilövoimavarojen parantaminen maatalouden, eläinlääkinnän ja kalastuksen alalla;
- j) tuki kestäväälle ja vastuulliselle pitkän aikavälin merenkulku- ja kalastuspolitiikalle, mukaan luettuna kalastusteknologia sekä rannikon ja avomeren luonnonvarojen suojeleminen ja hoito;

- k) toimet laittomien, ilmoittamattomien ja sääntelemättömien kalastuskäytänteiden ja niihin liittyvän kaupan estämiseksi;
- l) kokemusten vaihtoon ja kumppanuuksiin sekä paikallisten toimijoiden tai talouden toimijoiden yhteisyritysten ja yhteistyöverkostojen kehittämiseen liittyvät toimenpiteet, mukaan luettuina toimenpiteet, joilla parannetaan rahoituksen saatavuutta muun muassa tutkimuksen ja teknologian siirron alalla;
- m) tuottajayhdistysten ja kaupanedistämistoimien vahvistaminen.

36 ARTIKLA

Alueellinen kehittäminen ja yhteistyö

1. Osapuolet edistävät vastavuoroista ymmärtämystä ja kahdenvälistä yhteistyötä aluepolitiikan alalla.
2. Osapuolet edistävät ja vahvistavat aluepolitiikkaa koskevaa tietojenvaihtoa ja yhteistyötä kiinnittäen erityistä huomiota heikosti kehittyneiden alueiden kehittämiseen, kaupunkien ja maaseudun välisiin yhteyksiin ja maaseudun kehittämiseen.
3. Aluepoliittista yhteistyötä voidaan toteuttaa seuraavissa muodoissa:

- a) aluepolitiikkojen muotoilun ja täytäntöönpanon menetelmät,

- b) monitasoinen hallinto ja kumppanuus,
- c) kaupungin ja maaseudun väliset suhteet,
- d) maaseudun kehittäminen, mukaan lukien aloitteet, joilla pyritään parantamaan rahoituksen saatavuutta sekä kestäväää kehitystä,
- e) tilastointi.

37 ARTIKLA

Teollisuuspolitiikkaa ja pk-yrityksiä koskeva yhteistyö

Osapuolet, jotka ottavat huomioon toistensa talouspolitiikan ja sen tavoitteet, sopivat edistävänsä yhteistyötä kaikilla soveltuvilla teollisuuspolitiikan aloilla tavoitteena taloudelliselle kehitykselle otollisen ilmapiirin luominen sekä teollisuuden ja erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten (pk-yritysten) kilpailukyvyn parantaminen muun muassa seuraavasti:

- a) tietojen ja kokemusten vaihtoa edistävä talouden toimijoiden ja erityisesti pk-yritysten verkostoituminen, mahdollisuuksien tunnistaminen molemmille osapuolille tärkeillä aloilla, teknologian siirto sekä kaupan ja sijoitustoiminnan edistäminen;

- b) tietojen ja kokemusten vaihto suotuisan toimintaympäristön mahdollistavien puitteiden luomisesta yrityksille ja etenkin pk-yrityksille niiden kilpailukyvyn parantamiseksi;

- c) osapuolten osallistuminen kokeiluhankkeisiin ja erityisohjelmiin niiden erityisehtojen mukaisesti;
- d) sijoitustoiminnan ja yhteisyritysten edistäminen tavoitteena tukea teknologian siirtoa, innovaatioita, talouden nykyaikaistamista ja monipuolistamista sekä laatualoitteita;
- e) tiedottaminen, innovoinnin edistäminen ja erityisesti pienten yritysten ja mikroyritysten rahoituksen saantiin liittyvien hyvien toimintatapojen vaihtaminen;
- f) yritysten yhteiskunnallisen vastuun ja tilivelvollisuuden sekä vastuullisen yritystoiminnan edistäminen, mukaan lukien kestävä kulutus ja tuotanto;
- g) yhteiset tutkimushankkeet valituilla teollisuuden aloilla sekä yhteistyö valmiuksien kehittämiseen tähtäävissä hankkeissa mukaan luettuna standardeja, vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä ja teknisiä määräyksiä koskeva yhteistyö yhteisesti sovitun mukaisesti.

38 ARTIKLA

Liikenne

1. Osapuolet sopivat tekevänsä liikennepolitiikan keskeisillä osa-alueilla yhteistyötä, jonka tavoitteena on parantaa sijoitusmahdollisuuksia, helpottaa tavaroiden ja matkustajien liikkuvuutta, edistää meri- ja lentoturvallisuutta sekä merenkulun ja ilmailun turvatoimia, torjua liikenteen ympäristövaikutuksia ja parantaa liikennejärjestelmien tehokkuutta.

2. Osapuolet välisessä yhteistyössä pyritään edistämään seuraavia osa-alueita:
- a) tietojenvaihto osapuolten liikennepolitiikoista, liikennealan sääntelystä ja käytänteistä erityisesti kaupunki- ja maaseutuliikenteen, meriliikenteen, lentoliikenteen, liikenteen logistiikan, multimodaalikuljetusten verkkojen yhteenliitettävyyden ja yhteentoimivuuden sekä teiden, rautateiden, satamien ja lentoasemien hallinnon osalta;
 - b) eurooppalaisia satelliittinavigointijärjestelmiä (varsinkin Galileo) koskeva näkemysten vaihto erityisesti sääntelyyn, teollisuuteen ja markkinoiden kehitykseen liittyvissä, kumpaakin osapuolta hyödyttävissä kysymyksissä;
 - c) lentoliikennepalvelujen alaa koskevan vuoropuhelun jatkaminen oikeusvarmuuden takaamiseksi aiheuttamatta perusteettomia viiveitä yksittäisten jäsenvaltioiden ja Filippiinien jo olemassa olevien kahdenvälisten lentoliikennesopimusten täytäntöönpanossa;
 - d) vuoropuhelun jatkaminen lentoliikenteen infrastruktuuriverkoston ja ilmakuljetusten parantamisesta ihmisten ja tavaroiden nopean, tehokkaan, kestäväen ja turvallisen liikkuvuuden varmistamiseksi sekä kilpailulainsäädännön ja lentoliikennealan taloudellisen sääntelyn soveltamisen edistäminen tavoitteena tukea sääntelyn lähentämistä ja parantaa liiketoimintamahdollisuuksia, sekä mahdollisuuksien tutkiminen suhteiden kehittämiseksi edelleen lentoliikennealalla. Lisäksi on jatkettava kummallekin sopimuspuolelle tärkeiden lentoliikennealan yhteistyöhankkeiden edistämistä;

- e) meriliikennepolitiikkaa ja -palveluja koskeva vuoropuhelu, jonka erityisenä tavoitteena on meriliikennealan kehittäminen muun muassa seuraavien seikkojen osalta:
- i) tietojenvaihto meriliikennettä ja satamia koskevasta lainsäädännöstä ja hallinnollisista määräyksistä,
 - ii) kansainvälisen meriliikenteen markkinoille ja kauppaan kaupallisin perustein myönnettävän rajoittamattoman pääsyn edistäminen, sitoumus olla soveltamatta lastinjakolausekkeitä, kansallista kohtelua ja suosituimmuuskohtelua koskevien lausekkeiden myöntäminen toisen osapuolen kansalaisten tai yritysten käyttämiin aluksiin, sekä merikuljetusosuuden käsittäviä ovelta ovelle -liikennepalveluja koskevat kysymykset, ottaen huomioon osapuolten kansallinen lainsäädäntö,
 - iii) satamien tehokas hallinnointi ja meriliikennepalvelujen tehokkuus, sekä
 - iv) kummallekin osapuolelle tärkeän meriliikennealan yhteistyön ja 27 artiklassa tarkoitetun merityön ja merenkulkualan koulutuksen edistäminen,
- f) vuoropuhelu liikenteen turvallisuutta ja pilaantumisen estämistä koskevien vaatimusten tehokkaasta täytäntöönpanosta erityisesti meriliikenteen ja siihen liittyvän merirosvouksen torjunnan sekä lentoliikenteen aloilla asiaa koskevien sellaisten kansainvälisten yleissopimusten mukaisesti, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat, sekä kansainvälisten normien mukaisesti, mukaan luettuna yhteistyö asianomaisissa kansainvälisissä yhteyksissä kansainvälisten sääntöjen täytäntöönpanon parantamiseksi. Tätä varten osapuolet edistävät teknistä yhteistyötä ja teknistä apua liikenneturvallisuuteen ja ympäristönäkökohtiin liittyvissä asioissa mukaan luettuina muun muassa meriliikennealan ja ilmailualan koulutus, etsintä- ja pelastustoiminta sekä onnettomuuksien ja vaaratilanteiden tutkinta. Osapuolet keskittyvät myös ympäristöystävällisten liikennemuotojen edistämiseen.

39 ARTIKLA

Tiede- ja teknologiayhteistyö

1. Osapuolet sopivat tekevänsä tiede- ja teknologiayhteistyötä ottaen huomioon kyseisiä aloja koskevat poliittiset tavoitteensa.

2. Yhteistyön tavoitteena on
 - a) edistää tieteeseen ja teknologiaan liittyvää tietojen ja osaamisen vaihtoa erityisesti politiikkojen ja ohjelmien toteuttamisen sekä tutkimus- ja kehitystoimiin liittyvien teollis- ja tekijänoikeuksien osalta;

 - b) edistää kestäviä suhteita ja tutkimuskumppanuuksia sopimuspuolten tiedeyhteisöjen, tutkimuskeskusten, yliopistojen ja teollisuuden välillä;

 - c) edistää henkilöstökoulutusta sekä teknologisten ja tutkimusvalmiuksien kehittämistä.

3. Yhteistyön muotoja ovat yhteiset tutkimushankkeet sekä tutkijoiden vaihto, tapaamiset ja koulutus kansainvälisten koulutus-, yhteistyö- ja vaihto-ohjelmien avulla tutkimustulosten, osaamisen ja parhaiden toimintatapojen levittämiseksi mahdollisimman laajalle. Osapuolet voivat sopia keskenään myös muista yhteistyömuodoista.

4. Yhteistyö on toteutettava vastavuoroisuuden, oikeudenmukaisen kohtelun ja molemminpuolisen edun periaatteiden mukaisesti, ja siinä on varmistettava teollis- ja tekijänoikeuksien riittävä suojaaminen. Virastot tai ryhmät, jotka ovat ennen yhteistyön aloittamista osallistuneet tämän alan toimiin, voivat tarvittaessa ja ottaen huomioon osapuolten kansalliset lait ja hallinnolliset määräykset neuvotella keskenään tähän sopimukseen perustuvan yhteistyön puitteissa esiin tulevista, teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvistä kysymyksistä, jotka voivat koskea esimerkiksi tekijänoikeuksia, tavaramerkkejä ja patenteja.

5. Osapuolet tukevat omien korkeakoulujensa, tutkimuskeskustensa ja tuotantoalojensa, myös pienten ja keskisuurten yritysten osallistumista.

6. Osapuolet sopivat pyrkivänsä kaikin tavoin lisäämään yleistä tietoisuutta omien tiede- ja teknologiayhteistyöhön liittyvien ohjelmiensa tarjoamista mahdollisuuksista.

40 ARTIKLA

Yhteistyö tieto- ja viestintätekniikan alalla

1. Osapuolet, jotka tunnustavat tieto- ja viestintätekniikan olevan nykyaikaisen elämän keskeinen osatekijä ja ehdottoman tärkeä taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle, pyrkivät vaihtamaan näkemyksiä tämän alan politiikoistaan edistääkseen taloudellista kehitystä.

2. Tämän alan yhteistyössä keskitytään muun muassa seuraaviin asioihin:
- a) osallistuminen kokonaisvaltaiseen alueelliseen vuoropuheluun tietoyhteiskunnan eri osatekijöistä, joita ovat etenkin sähköisen viestinnän toimintaperiaatteet ja sääntely (yleispalvelut mukaan luettuina), lupien myöntäminen ja yleisvaltuutukset sekä sääntelyviranomaisen riippumattomuus ja tehokkuus, sähköinen hallinnointi, tutkimus sekä tieto- ja viestintäteknikan mahdollistamat palvelut;
 - b) osapuolten ja Kaakkois-Aasian tietoverkkojen (esimerkiksi TEIN) ja palvelujen yhteenliitettävyys ja yhteentoimivuus;
 - c) tieto- ja viestintäteknikan alan uusien ja kehittymässä olevien teknologioiden standardointi ja levittäminen;
 - d) kummallekin sopimuspuolelle tärkeitä aiheita koskevan tieto- ja viestintäteknikka-alan tutkimusyhteistyön edistäminen;
 - e) parhaiden toimintatapojen jakaminen, jotta digitaalinen kuilu voitaisiin kuroa umpeen;
 - f) tieto- ja viestintäteknikan turvallisuuteen sekä tietoverkkorikollisuuden torjumiseen liittyvien strategioiden ja keinojen kehittäminen ja toteuttaminen;
 - g) digitaalitelevision käyttöönotosta sekä sääntelystä, taajuushallinnosta ja tutkimuksesta saatujen kokemusten vaihto;

- h) tieto- ja viestintätekniikan alan henkilöressurssien kehittämiseen liittyvien toimien edistäminen ja kehitystoiminnasta saatujen kokemusten jakaminen.

41 ARTIKLA

Audiovisuaaliala, viestimet ja multimedia

Osapuolet edistävät, tukevat ja helpottavat asiaankuuluvien elinten ja toimijoiden välistä yhteydenpitoa, yhteistyötä ja vuoropuhelua audiovisuaalialalla sekä viestinten ja multimedian alalla. Ne sopivat aloittavansa säännöllisen poliittisen vuoropuhelun kyseisillä aloilla.

42 ARTIKLA

Yhteistyö matkailun alalla

1. Osapuolet pyrkivät parantamaan tietojenvaihtoa ja vahvistamaan parhaita toimintatapoja noudattaen Maailman matkailujärjestön vahvistamia matkailun maailmanlaajuisia eettisiä sääntöjä sekä Paikallisagenda 21 -prosessin perustana olevia kestävän kehityksen periaatteita taatakseen matkailualan tasapainoisen ja kestävän kehityksen.
2. Osapuolet aloittavat vuoropuhelun helpottaakseen yhteistyötä ja teknistä apua henkilöstökoulutuksen alalla ja uuden teknologian kehittämisessä matkailukohteille kestävän matkailun periaatteiden mukaisesti.
3. Osapuolet sopivat kehittävänsä yhteistyötä, jolla pyritään suojelemaan luonnon- ja kulttuuriperintöä ja maksimoimaan niihin liittyvät mahdollisuudet, vähentämään matkailun mahdollisia haittavaikutuksia ja lisäämään matkailuelinkeinon myönteisiä vaikutuksia

paikallisyhteisöjen kestävään kehitykseen muun muassa kehittämällä luontomatkailua, kunnioittamalla paikallis- ja alkuperäisyhteisöjen koskemattomuutta ja ottamalla huomioon niiden edut sekä parantamalla matkailualan koulutusta.

43 ARTIKLA

Yhteistyö rahoituspalvelujen alalla

1. Osapuolet sopivat lujittavansa yhteistyötä lähentääkseen sääntöjä ja normeja sekä parantaakseen pankkialan, vakuutusalan ja muiden rahoitusalan osa-alueiden kirjanpito-, tilintarkastus-, valvonta- ja sääntelyjärjestelmiä.
2. Osapuolet tunnustavat teknisen avun ja valmiuksien kehittämistoimenpiteiden tärkeyden näiden tavoitteiden saavuttamiselle.

44 ARTIKLA

Verotusalan hyvä hallintotapa

1. Osapuolet, joiden tavoitteena on vahvistaa ja edistää taloudellista toimintaa ja jotka ottavat huomioon tarpeen luoda tarkoituksenmukainen sääntelykehys, tunnustavat verotusalan hyvän hallintotavan periaatteet ja aikovat noudattaa niitä. Tätä varten osapuolet pyrkivät toimivaltuuksiensa mukaisesti parantamaan kansainvälistä yhteistyötä verotuksen alalla, helpottamaan lainmukaisten verotulojen keräämistä ja laatimaan toimenpiteitä edellä mainittujen periaatteiden tehokkaan noudattamisen varmistamiseksi.
2. Osapuolet sopivat, että nämä periaatteet pannaan täytäntöön pääosin Filippiinien ja jäsenvaltioiden välisten nykyisten ja tulevien kahdenvälisen verosopimusten puitteissa.

45 ARTIKLA

Terveydenhuolto

1. Osapuolet tunnustavat ja vahvistavat terveydenhuollon tärkeän merkityksen. Sen vuoksi osapuolet sopivat tekevänsä molemminpuoliseksi eduksi terveydenhuoltoalan yhteistyötä, joka käsittää muun muassa terveydenhuoltojärjestelmän uudistamisen, merkittävät tartuntataudit ja muut terveysuhat, tarttumattomat taudit sekä kansainväliset terveystopimukset, joiden tavoitteena on terveydenhuollon parantaminen ja terveydenhuoltoalan kestävä kehitys.

2. Yhteistyö toteutetaan seuraavilla tavoilla:

- a) ohjelmat, jotka kattavat tämän artiklan 1 kohdassa luetellut alat, mukaan lukien terveydenhuoltojärjestelmien parantaminen, terveyspalvelujen tarjoaminen, köyhille ja heikossa asemassa oleville naisille ja yhteisöille tarjottavat lisääntymisterveyspalvelut, terveysalan hallinto ja julkisten varojen tehokkaampi hoito, terveydenhuollon rahoitus, terveydenhuollon infrastruktuuri, tietojärjestelmät ja terveydenhuollon hallinnointi;
- b) yhteiset toimet epidemiologian ja seurannan alalla, esimerkiksi tietojenvaihto ja yhteistyö terveysuhkien, kuten lintuinfluenssan, influenssapandemian ja muiden tarttuvien tautien ennaltaehkäisyssä;
- c) tarttumattomien tautien ehkäisy ja torjunta vaihtamalla tietoja ja hyviä toimintatapoja, edistämällä terveitä elämäntapoja, kiinnittämällä huomio tärkeimpiin terveyteen vaikuttaviin tekijöihin, kuten ravintoon ja huumausaine-, alkoholi- ja tupakkariippuvuuteen, sekä kehittämällä 39 artiklassa tarkoitettuja terveydenhuoltoon liittyviä tutkimusohjelmia ja terveydenedistämishjelmia;

- d) sellaisten kansainvälisten sopimusten, esimerkiksi tupakoinnin torjuntaa koskevan puitesopimuksen ja kansainvälisen terveyssäännösten, täytäntöönpano, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat;

- e) yhteisesti sovitut muut ohjelmat ja hankkeet, joiden tavoitteena on terveystalvelujen parantaminen sekä terveydenhuoltojärjestelmien henkilöresurssien ja terveyden edellytysten vahvistaminen.

46 ARTIKLA

Koulutus, kulttuuri sekä kulttuurien ja uskontojen välinen vuoropuhelu

1. Osapuolet sopivat edistävänsä yhteistyötä koulutuksen, urheilun, kulttuurin ja uskontokuntien välisten suhteiden alalla moninaisuutta kunnioittaen lisätäkseen kulttuuriensa vastavuoroista ymmärtämystä ja tuntemusta. Tätä varten ne tukevat ja edistävät omien kulttuuri-instituuttien toimintaa.

2. Osapuolet sopivat lisäksi aloittavansa vuoropuhelun koulutusjärjestelmien nykyaikaistamiseen liittyvistä kumpaakin osapuolta kiinnostavista asioista, joihin kuuluvat muun muassa ydinosaamista koskevat kysymykset ja eurooppalaisiin normeihin sidottujen arviointivälineiden kehittäminen.

3. Osapuolet pyrkivät toteuttamaan tarvittavia toimenpiteitä, joilla edistetään ihmisten välisiä yhteyksiä koulutuksen, urheilun ja kulttuurivaihdon alalla sekä uskontojen ja kulttuurien välistä vuoropuhelua, ja käynnistämään yhteiskunnan ja kulttuurin eri osa-alueisiin liittyviä yhteisiä aloitteita, kuten kulttuuriperinnön säilyttämiseksi tehtävä yhteistyö kulttuurin moninaisuutta

kunnioittaen. Osapuolet sopivat tukevansa edelleen Aasia–Eurooppa-säätiön toimia sekä Asemin puitteissa käytävää uskontojen välistä vuoropuhelua.

4. Osapuolet sopivat neuvottelevansa ja tekevänsä yhteistyötä tämän alan kansainvälisissä yhteyksissä ja kansainvälisissä organisaatioissa, esimerkiksi Unescon piirissä, saavuttaakseen yhteiset tavoitteet ja lisätäkseen tietämystä kulttuurin moninaisuudesta ja edistääkseen kulttuurin moninaisuuden kunnioittamista. Tässä yhteydessä osapuolet sopivat myös edistävänsä kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä 20 päivänä lokakuuta 2005 tehdyn Unescon yleissopimuksen ratifiointia ja täytäntöönpanoa.

5. Osapuolet asettavat lisäksi etusijalle toimenpiteet, joilla vahvistetaan yhteyksiä osapuolten virastojen välillä edistämällä asiantuntijoiden, nuorten ja nuoriso-ohjaajien (vielä opiskelevien ja jo valmistuneiden) välistä tietojen ja osaamisen vaihtoa, sekä pyrkivät hyödyntämään koulutus- ja kulttuurialan ohjelmiaan, kuten Erasmus Mundus -ohjelmaa, ja näillä aloilla hankkimiaan kokemuksia.

47 ARTIKLA

Tilastointi

Osapuolet sopivat edistävänsä Euroopan unionin ja ASEANin välisen tämänhetkisen tilastoyhteistyön mukaisesti tilastointivalmiuksien kehittämistä sekä tilastointimenetelmien ja -käytänteiden, myös tilastotietojen keruun ja levityksen, yhdenmukaistamista, minkä johdosta osapuolet voivat yhdessä sovituin perustein käyttää tilastoja, jotka koskevat muun muassa kansantalouden tilinpitoa, suoria ulkomaisia sijoituksia, tieto- ja viestintätekniikkaa sekä tavara- ja palvelukauppaa ja yleisemmin muita sellaisia tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia aloja, joille tilastotietojen keruu, analysointi ja levitys soveltuvat.

VII OSASTO

INSTITUTIONAALINEN RAKENNE

48 ARTIKLA

Sekakomitea

1. Osapuolet sopivat perustavansa tämän sopimuksen nojalla sekakomitean, joka koostuu kummankin osapuolen johtavassa asemassa olevista virkamiesedustajista. Sekakomitea vastaa
 - a) tämän sopimuksen moitteettomasta toiminnasta ja täytäntöönpanosta,
 - b) tämän sopimuksen tavoitteita koskevien painopisteiden vahvistamisesta,
 - c) suositusten antamisesta tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

2. Sekakomitea kokoontuu tavallisesti vähintään kahden vuoden välein yhteisesti sovittavana päivänä vuorotellen Filippiineillä ja Euroopan unionissa. Myös ylimääräisiä sekakomitean kokouksia voidaan järjestää osapuolten niin sopiessa. Sekakomitean puheenjohtajana toimii vuorotellen kummankin osapuolen edustaja. Sekakomitean kokousten esityslistasta päätetään osapuolten yhteisellä sopimuksella.

3. Sekakomitea perustaa erityisiä alakomiteoita, jotka käsittelevät kaikkia tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia aloja ja avustavat sekakomiteaa sen tehtävien hoitamisessa. Alakomiteat raportoivat toiminnastaan yksityiskohtaisesti sekakomitealle sen kaikissa kokouksissa.
4. Osapuolet sopivat, että sekakomitean tehtävänä on myös valvoa kaikkien sopimuspuolten välillä tehtyjen tai tehtävien alakohtaisten sopimusten tai pöytäkirjojen moitteetonta toimintaa.
5. Sekakomitea vahvistaa oman työjärjestyksensä.

VIII OSASTO

LOPPUMÄÄRÄYKSET

49 ARTIKLA

Tulevaa kehitystä koskeva lauseke

1. Yhteistyötä lisätäkseen osapuolet voivat keskinäisestä sopimuksesta ja sekakomitean suositusten perusteella laajentaa tätä sopimusta esimerkiksi täydentämällä sitä tiettyjä aloja tai toimintoja koskevilla sopimuksilla tai pöytäkirjoilla.

2. Tämän sopimuksen täytäntöönpanon osalta kumpikin osapuoli voi tehdä ehdotuksia yhteistyön laajentamiseksi ottaen huomioon sopimuksen soveltamisesta saadut kokemukset.

50 ARTIKLA

Yhteistyön resurssit

1. Osapuolet sopivat antavansa omien valmiuksiensa ja säännöstensä sallimissa rajoissa käyttöön asianmukaiset resurssit, myös rahoitusvarat, tässä sopimuksessa määrättyjen yhteistyötavoitteiden saavuttamiseksi.
2. Osapuolet antavat rahoitustukea moitteettoman varainhoidon periaatteiden mukaisesti ja tekevät yhteistyötä taloudellisten etujensa suojaamiseksi. Osapuolet ryhtyvät omien lakiensa ja määräystensä mukaisiin tehokkaisiin toimenpiteisiin petosten, lahjonnan ja muun laittoman toiminnan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi muun muassa osapuolten välisen keskinäisen avunannon avulla tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla. Osapuolet välisessä lisäsopimuksessa tai rahoitusvälineessä määrätään erityisistä rahoitusyhteistyötä koskevista lausekkeista, jotka kattavat paikan päällä tehtävät ja muut tarkastukset, valvonnan ja petostentorjuntatoimet, kuten Euroopan petostentorjuntaviraston (OLAF) ja Filippiinien vastaavien tutkintaviranomaisten toteuttamat toimenpiteet.
3. Osapuolet kannustavat Euroopan investointipankkia (EIP) jatkamaan toimintaansa Filippiineillä omien menettelyjensä ja rahoitusvaatimustensa, EIP:n ja Filippiinien välisen puitesopimuksen sekä Filippiinien kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

4. Osapuolet voivat tarvittaessa päättää myöntää tämän sopimuksen kattamalla tai siihen liittyvillä aloilla toteutettaviin yhteistyötoimiin rahoitustukea omien rahoitusmenettelyjensä ja -varojensa puitteissa. Edellä mainittuihin yhteistyötoimiin voivat tarpeen mukaan kuulua esimerkiksi valmiuksien kehittämistä ja teknistä yhteistyötä koskevat aloitteet, asiantuntijavaihto, tutkimukset sekä avoimuutta ja vastuullisuutta edistävien säädös-, täytäntöönpano- ja sääntelykehysten luominen ja muut osapuolten sopimat toimet.

51 ARTIKLA

Apuvälineet

Helpottaakseen tämän sopimuksen nojalla tehtävää yhteistyötä osapuolet sopivat järjestävänsä tarvittavat apuvälineet yhteistyön täytäntöönpanoon osallistuville virkamiehille ja asiantuntijoille tehtävien suorittamista varten kummankin osapuolen kansallisen lainsäädännön, sisäisten sääntöjen ja hallinnollisten määräysten mukaisesti.

52 ARTIKLA

Muut sopimukset

1. Tämä sopimus ja sen nojalla toteutettavat toimet eivät rajoita osapuolten valtuuksia tehdä kahdenvälistä yhteistyötä tai tarvittaessa tehdä uusia, esimerkiksi Filippiinien ja yksittäisten jäsenvaltioiden välisiä kumppanuus- ja yhteistyösopimuksia, sanotun kuitenkaan rajoittamatta Euroopan unionista tehdyn sopimuksen tai Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen asian kannalta merkityksellisten määräysten soveltamista.
2. Tämä sopimus ei vaikuta sellaisten sitoumusten soveltamiseen tai täytäntöönpanoon, joita osapuolet ovat tehneet tai aikovat tehdä kolmansien osalta.

53 ARTIKLA

Velvollisuuksien täyttäminen

1. Osapuolet toteuttavat tästä sopimuksesta johtuvien velvollisuuksiensa täyttämiseksi tarvittavat yleiset tai erityiset toimenpiteet. Ne huolehtivat siitä, että tässä sopimuksessa määrätyt tavoitteet saavutetaan.
2. Kumpikin osapuoli voi saattaa sekakomitean käsiteltäväksi kaikki tämän sopimuksen soveltamista tai tulkintaa koskevat erimielisyydet.

3. Jos osapuoli katsoo, että toinen osapuoli on jättänyt täyttämättä jonkin tämän sopimuksen mukaisen velvoitteensa, se voi toteuttaa aiheelliset toimenpiteet. Tämän artiklan 5 kohdan mukaisia erityisen kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta se esittää ennen toimenpiteiden toteuttamista sekakomitealle kaikki tilanteen perinpohjaiseksi tutkimiseksi tarvittavat tiedot osapuolten kannalta hyväksyttävän ratkaisun saavuttamiseksi.

4. Toimenpiteitä valittaessa on etusijalle asetettava ne, joista on vähiten haittaa tämän sopimuksen toiminnalle. Toimenpiteistä ilmoitetaan välittömästi toiselle osapuolelle, ja niistä neuvotellaan sekakomiteassa toisen sopimuspuolen sitä pyytäessä.

5. Osapuolet sopivat, että tätä sopimusta tulkittaessa ja sovellettaessa tarkoitetaan tämän artiklan 3 kohdassa olevalla ilmaisulla 'erityisen kiireelliset tapaukset' tilanteita, joissa osapuoli on olennaisesti rikkonut tätä sopimusta. Tämän sopimuksen olennainen rikkominen tarkoittaa seuraavaa:

- a) tämän sopimuksen purkaminen, joka ei ole kansainvälisen oikeuden yleisten säännösten mukainen; tai
- b) tämän sopimuksen olennaisten osien eli 1 artiklan 1 kohdan ja 8 artiklan 2 kohdan rikkominen.

Ennen toimenpiteiden toteuttamista erityisen kiireellisissä tapauksissa osapuoli voi pyytää kiireellisen osapuolten välisen kokouksen koolle kutsumista. Jos koollekutsumispyyntö esitetään, kokous pidetään 15 päivän kuluessa, elleivät osapuolet ole sopineet muusta määräajasta, joka saa olla enintään 21 päivää. Kokouksessa tutkitaan tilanne perusteellisesti ja pyritään osapuolten kannalta hyväksyttävään ratkaisuun.

54 ARTIKLA

Osapuolten määrittely

Tässä sopimuksessa 'osapuolilla' tarkoitetaan unionia tai sen jäsenvaltioita taikka unionia ja sen jäsenvaltioita niiden toimivallan mukaisesti sekä Filippiinien tasavaltaa.

55 ARTIKLA

Alueet, joihin sopimusta sovelletaan

Tätä sopimusta sovelletaan alueeseen, johon sovelletaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta siinä määrätyin edellytyksin, ja Filippiinien alueeseen.

56 ARTIKLA

Ilmoitukset

Sopimuksen 57 artiklan mukaiset ilmoitukset toimitetaan diplomaattiteitse Euroopan unionin neuvoston pääsihteerille ja Filippiinien ulkoasiainministeriölle.

57 ARTIKLA

Sopimuksen voimaantulo ja kesto

1. Tämä sopimus tulee voimaan sitä päivää seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona jälkimmäinen sopimuspuoli on ilmoittanut toiselle sopimuspuolelle tätä varten tarvittavien oikeusmenettelyjen päätökseen saattamisesta.
2. Tämä sopimus on voimassa viisi vuotta. Sen voimassaoloa jatketaan ilman eri toimenpiteitä vuodeksi kerrallaan, jollei kumpikaan osapuoli ilmoita kuusi kuukautta ennen kyseessä olevan yksivuotisen voimassaolojakson päättymistä toiselle osapuolelle kirjallisesti aikomuksestaan olla jatkamatta sopimuksen voimassaoloa.
3. Osapuolet sopivat tähän sopimukseen mahdollisesti tehtävistä muutoksista. Muutokset tulevat voimaan tämän artiklan 1 kohdan mukaisesti sen jälkeen, kun jälkimmäinen osapuoli on ilmoittanut toiselle osapuolelle kaikkien tarvittavien muodollisuuksien täyttämisestä.
4. Osapuoli voi sanoa tämän sopimuksen irti ilmoittamalla toiselle osapuolelle kirjallisesti haluavansa irtisanoa sopimuksen. Sopimuksen irtisanominen tulee voimaan kuusi kuukautta sen jälkeen, kun toinen osapuoli on vastaanottanut ilmoituksen. Irtisanominen ei vaikuta tämän sopimuksen nojalla ennen sopimuksen irtisanomista sovittuihin tai käynnistettyihin hankkeisiin.

58 ARTIKLA

Todistusvoimaiset tekstit

1. Tämä sopimus on tehty kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakin, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielellä, ja jokainen teksti on yhtä todistusvoimainen.
2. Sopimuksesta on neuvoteltu englannin kielellä. Mahdollisista tekstien välisistä kielellisistä eroavuuksista ilmoitetaan sekakomitealle.